

האם מחשבות אלו מעכבות?

בערוך השולחן העתיד (ע,כב) חידש, שמחשבות אלו מעכבות אף במוכן זה שאם חשב מחשבות הפוכות מאלו – הקרבן פסול לגמרי (ולא רק שלא עלה לבעלים לשם חובה). טעם הדבר, שמחשבות אלה מנוגדות לעצם מהותו של הקרבן, וחמורות הן ממחשבת שינוי השם ושינוי בעלים. ראייה לכך הביא מהמחשבה "לשם ה'", שהיפוכה הוא, בפשטות, מחשבה להקריב לשם עבודה זרה, ומחשבה זו בוודאי פוסלת את הקרבן! אמנם, יש מי שכותב, שמחשבה זו הוזכרה אגב שאר המחשבות שבמשנה, אך באמת דינה שונה (זבח תודה ד"ה לשם). כמו כן, יש המפרשים את מחשבת לשם ה' באופנים אחרים (ראה בתחילת המערכה), ולפיהם ההיפך ממחשבת "לשם ה'" אינו מחשבת עבודה זרה. שיטת ערוך השולחן מוקשית מן המשנה (לעיל לו,א): "שאינן המחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו והפסח והחטאת שלא לשמן".

סיכום

המשנה מונה שש מחשבות שיש לחשוב עליהן בשעת שחיטת הקרבן. הדעות חלוקות בשאלה אימתי יש לחשוב עליהן, ושלוש דעות בדבר: א. בשעת עבודת הדם ואף בהקטרה (רש"י ותוס'), אם כי נראה מרש"י שבשעת ההקטרה בפועל אין צורך לחשוב את המחשבות הנוגעות לאופן עשייתה). פרט למחשבה לשם זבח, שאינה נדרשת בהקטרה (תוס'). ב. בשעת עבודת הדם בלבד (סמ"ג). ג. בשעת השחיטה בלבד (רמב"ם, להבנת רוב האחרונים). לדעת ר' יאשיהו בספרי מצוה להקטיר לשם הבעלים.

כאשר המקריב חשב במפורש מחשבה הפוכה מהנדרש, נחלקו הראשונים האם הזבח עלה לבעלים לשם חובתם (תוס') או לא (תשב"ץ). בדעת הרמב"ם בעניין זה נחלקו האחרונים, ויש מי שאף חידש בדעתו שהזבח פסול לגמרי (ערוך השולחן). בשתי המחשבות הראשונות – הכל מודים שהמחשבה מעכבת שהקרבן לא ירצה לבעליו. כמו כן, החושב לשם עבודה זרה – בודאי פסל את הקרבן לגמרי.

רבי יוסי במשנתנו אומר, כי אף אם לא היה בלבו לשם אחד מכל אלו – הזבח כשר, שהוא תנאי בית דין; והגמ' בפרק ראשון (ב,ב) מסבירה (לגבי מחשבת לשם זבח, עליה מדובר במשנה שם). שבית דין התנו שהעובד לא יאמר לשמו, מחשש שיבוא לומר שלא לשמו. ברור אפוא, שגם אם לא חשב את ארבע המחשבות האחרות, אלא הקריב סתם – לא פסל; אולם יש לברר, האם פסל את הקרבן כשחשב באחת ממחשבות אלו מחשבה הפוכה מהדרוש (כגון שחשב מתוך כוונה שלא יעלה ריח, או שהריח לא יהיה ניחוח), והאם לא ירצה על בעליו, כדין זבחים שנובחו שלא לשמם.

תוס' (ב,א ד"ה כל) כותבים, שבדיעבד מחשבות אלו אינן מעכבות כלל, והקרבן כשר ואף מרצה על הבעלים. טעמו של דבר, שהמקור למחשבות אלו הוא פסוק על הקטרה, והרי ההקטרה עצמה אינה מעכבת. לעומתם, התשב"ץ (חלק ג סימן לז) סובר שמחשבות אלו מעכבות אף בדיעבד (לא לפסול, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה), שכן לדעתו יש להשוות את כל המחשבות זו לזו.

הרמב"ם פוסק בעניין זה (הל' מעשה הקרבנות ד,יא): "וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים... ואם שחט סתם – כשר, כמו שביארנו. והשוחרט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבא עליו". מלשונו "וצריך", משמע שמדובר בדין שאינו מעכב, וכן משמע מדבריו בהל' פסולי המוקדשין (פרק יג), שהזכיר שם רק שלוש מחשבות הפוסלות: חוץ לזמנו, חוץ למקומו, ושינוי השם ('שינוי השם' לפי הרמב"ם, כולל גם שינוי בעלים), ולא הזכיר את שאר המחשבות שבמשנתנו (משנה למלך). בלחם משנה דייק להיפך מלשון הרמב"ם: "ואם שחט סתם כשר", ממנה משמע שאם היתה לו כוונה הפוכה – הקרבן אינו מרצה; אך במשנה למלך דחה, שהרמב"ם נקט לשון זו משום שתי המחשבות הראשונות, לשם זבח ולשם זבח, שבהן אכן מחשבה הפוכה מעכבת.

מערכה קט. חטאת שנשחטה לשם חולין (מו,ב)

האם היא מרצה. הסוגיה מתייחסת דווקא לשחיטה ודווקא לחטאת, ולפיכך יש לברר מה הדין בשאר העבודות המעכבות, ומה הדין בשאר הקרבנות שנשחטו לשם חולין.

חטאת שנשחטה לשם חולין – האם מכפרת?

רב יהודה אומר בשם רב דין מחודש, שחטאת שנשחטה

בארבע העבודות המעכבות את הקרבן – שחיטה, קבלת הדם, הולכתו וזריקתו על המזבח – צריך העובד לעשות את עבודתו לשם הקרבן אותו מקריב. אם עשה העובד אחת מעבודות אלה לשם קרבן אחר – הקרבן כשר אך אינו מרצה, ובחטאת ובפסח – הקרבן פסול (זבחים פ"א מ"א). הסוגיה עוסקת בדין חטאת שלא נשחטה לשם קרבן אלא לשם חולין, והיא דנה אם חטאת זו כשרה, ואם כן –

4. זוהי המשמעות הפשוטה של מילת "צריך" (עיין ברכות טו,א ורש"י ד"ה אלא ר' יהודה).

ובספרא שם (אחרי מות פרק ט,ד) למדו מכאן שאין ריח ניחוח בבמה, כלומר שבבמה בשעת היתר הבמות מותר לצלות את החלב לפני הקטרתו (מיוחס לר"ש שם ותפארת ישראל על המשנה להלן פ"ד מ"י, ועיין רש"י להלן קיג,א ד"ה ריח ניחוח).

ה'כתבים', דף צג, אף כתב, מכוח קושי זה, שיש להגיה בדברי הרמב"ן: "כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה".

אולם כמה אחרונים מיישבים את דברי הרמב"ן על פי הגמ' שציין אליה, בתחילת פרק ראשון (ג,א). הגמ' שם מביאה את דינו של רב, שהשוחט לשם חולין כשר, ורבא מסביר את טעמו מסברה (ולא מפסוק כדברי ר' אלעזר כאן): "דמינה – מחריב בה; דלאו מינה – לא מחריב בה", כלומר, מחשבה מסוג אחר לגמרי, כגון לשם חולין – אינה מקלקלת. על כך מקשה רבא, מדוע בדיני גיטין שינו שהכותב גט לשם אשה גויה – הגט פסול? הרי גויה אינה שייכת כלל במצות גיטין! רבא תירץ בעצמו את קושייתו, שהחושב לשם דבר שאינו שייך כלל לאותו עניין – דינו כאילו לא חשב כלל, אלא עשה את המעשה באופן סתמי. לפיכך הקרבן כשר, כי "סתם זבחים – לשמן הם עומדים", ואפילו נשחטו ללא כל מחשבה – כשרים הם, ואילו הגט פסול, כי בגט יש צורך במחשבה חיובית לשם האשה המתגרשת, וגט שנכתב סתם פסול. מהשוואת רבא בין "לשם חולין" לבין סתמא משתמע שהקרבן כשר ומרצה לבעליו, וכך משתמע מהסברה "דלאו מינה – לא מחריב בה". לעומת זאת על פי הדרשה מ"ולא יחללו" ניתן להבין שאמנם הקרבן אינו מתחלל, אבל גם אינו מרצה. נמצא שיש מחלוקת מהו טעמו של רב, וממנה נובעת מחלוקת האם הקרבן מרצה לבעליו, והרמב"ן נקט כדעת רבא שם, ולא כר' אלעזר וכאביי כאן (חיבת הקודש כאן; שפת אמת ג,א)². אמנם רבא עצמו (ג,ב) לכאורה חזר בו, וקבע שטעמו של רב הוא הפסוק "ולא יחללו" ולא הדרשה, אבל כוונת הגמ' שם שעל פי רבי אליעזר צריך לומר זאת, וחכמים חולקים עליו³.

הדין בשאר הקדשים

רב התייחס לשוחט חטאת לשם חולין. לשיטת הרמב"ן, שהשוחט חטאת לשם חולין חטאתו כשרה ואף עלתה לשם חובתו, פשוט שהוא הדין בשאר קדשים, וכלשונו (במלחמות שם): "דשוחט קדשים לשם חולין כשרין ועולין לבעלים לשם חובה". אולם לדעת אביי, שלא עלתה לשם חובה, יש לדון בדין שאר הקדשים.

מלשון רש"י והרשב"א שהובאו לעיל משמע שאין חילוק בין הקרבנות, שכן רש"י כותב על "המתעסק בקדשים" שמדובר בכגון "שלא נתכוין לשום שחיטה, אבל נתכוין לשום שחיטה בעלמא כשר אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה" (חמדת דניאל ב,א; משאת משה סי' ב). הרשב"א

לשם חולין – כשרה, בניגוד לחטאת שנשחטה לשם זבח אחר, שהיא פסולה. רבי אלעזר מביא מקור לדין זה מן הפסוק: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל" (ויקרא כב,טו), שהוא דורשו: "קדשים מחללים קדשים, ואין חולין מחללים קדשים". אביי מסיק, בעקבות קושיה של רבה, שחטאת זו אמנם כשרה, אך היא אינה מרצה, כלומר אין היא עולה לבעלים לשם חובתם, ועליהם להביא חטאת אחרת¹.

אכן, כך פוסק הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין טו,ד-ה): "חטאת ששחטה לשם זבח אחר, כגון ששחטה לשם עולה או לשם אשם או לשם שלמים – פסולה, כמו שביארנו; אבל אם שחטה לשם חולין – הרי זו כשרה, ולא עלתה לבעלים. מפי השמועה למדו, שהקדשים מחללין קדשים ואין החולין מחללין קדשים".

כך גם כותב רש"י בחולין (יג,א), שקרבן לשם חולין אינו מרצה לבעליו: "מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול... כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזורקו ושחט בקדשים, שלא נתכוין לשום שחיטה, אבל נתכוין לשום שחיטה בעלמא [כלומר, ולא לשחיטת קרבן] – כשר, אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה". הרשב"א בחולין (יג,ב) מוסיף: "וכדגרסינן בזבחים: עולה ששחטה לשם חולין כשרה... פירוש: לשם חולין – שיודע שהיא עולה ושחטה לשם חולין, וכדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה", ומשמע שהוא משווה את השוחט לשם חולין לזבחים שנזבחו שלא לשמן, שהם כשרים אלא שלא עלו לשם חובה (על החידוש בדברי רש"י והרשב"א לעניין שאר הקרבנות פרט לחטאת ראה בהמשך).

יש מסבירים את טעם הדין כך: במחשבת שינוי קודש יש שני צדדים: העדר מחשבה לשם הקרבן, וגם מחשבה לשם קרבן אחר. הדין ש"חולין אינם מחללים קדשים" גורם שאין כאן מחשבה הפוסלת, אבל עדיין נעדרת המחשבה הנחוצה לשם הקרבן ובעליו, ולכן אינו מרצה לבעלים (חמדת דניאל ב,א. לדיון על הצורך במחשבה חיובית לשם הקרבן ראה במערכות ב-ג).

הרמב"ן: חטאת לשם חולין – מכפרת

לעומת הסוגיה ודברי הראשונים הנ"ל, כותב הרמב"ן ב"מלחמות ה'" על ראש השנה (דף ז,א בדפי הרי"ף): "קדשים לשם חולין כשרין, ועולין לבעלים לשם חובה, ואפילו חטאת, כדאיתא בפרק קמא דזבחים". רבים מהאחרונים תמדה עליו, שכן דבריו סותרים את האמור בסוגייתנו. רבי עקיבא איגר (דרוש וחידוש חלק א', בסוף

1. רבה הקשה מדברי ר' יוסי במשנה, שאומר: "אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר" (ודבריו מוסבים גם על החטאת, כמפורש במשנה), ומשמע שדווקא בהעדר מחשבה הקרבן כשר, אבל מחשבה לשם חולין לא. ועל כך השיב אביי, שבהעדר מחשבה – כשר ומרצה, ובמחשבה לשם חולין – כשר ואינו מרצה.

2. לרבא לא קשה קושיית רבה מדברי רבי יוסי במשנתנו, כי לדעת רבא לשם חולין נחשב כסתם ממש, ואין לחלק ביניהם (מרומי שדה ג,א וחיבת הקודש כאן). במרומי שדה סובר שמכל מקום אין הלכה כרבא, כי סברתו נובעת משיטתו (ראש השנה

כח,ב) שמצוות אין צריכות כוונה, ואין הלכה כן (אך לא הזכיר את הרמב"ן).

3. הגמ' שם דנה בסברת "דלאו מינה לא מחריב בה" ביחס למחלוקת ר' אליעזר וחכמים על חלוקת תנור במחיצה, ולדעת ר"א מחיצה מועילה לחלק תנור, והוא סובר שגם מה שאינו מינו – מסוגל "להחריב בו" (עיין מערכה ד), ולשיטתו נצרכה הגמ' לומר, שגם הוא יכול לסבור כרב על סמך הדרשה מ"ולא יחללו", אבל לרבנן אין צורך בכך. בשפת אמת שם מדייק כך מלשון רבינא (ב,ב) על כל דברי רבא שם "מילי מעלייתא", ומשמע שרבא לא חזר בו באחרון שבהם ממה שקדם לו.

ששינה שמו לשם זבח אחר, בין ששינהו לשם חולין – פסול, שנאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לה', הרי שלדעתו דין הפסח שונה מדין החטאת, וגם כאשר שחטו לשם חולין הוא פסול. כך כותב גם המאירי בפסחים (נט, ב): "ויש חילוק בזה בין חטאת לפסח, שהחטאת אם שחטו לשם חולין מיהא כשר, שכך למדו רבותינו, מחשבת קדשים מחללת קדשים ואין מחשבת חולין מחללת קדשים, אבל פסח אפילו לשם חולין פסול". בספר ברכת הזבח (ג, א) תמה מאד על הרמב"ם, כיצד ניתן לחלק בין פסח לחטאת, הלא "מקרא מלא דיבר הכתוב, קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים, ומנין לנו לחלק בין פסח לשאר קדשים?", וכתב שמן הסתם הרמב"ם מצא "באיזה תוספתא ומכילתא ותורת כהנים כדבריו".

המאירי מסביר שמקור הבדל זה הוא בתלמוד הירושלמי בפסחים שם (פ"ה ה"ב): "מנין שהוא צריך לשוחטו [את הפסח] לשמו? [אמר] רבי בא בשם רב: 'ואמרתם זבח פסח הוא' (שמות יב, כז) – לומר, אם שחטו לשם פסח – הרי הוא פסח, ואם לאו – אינו פסח". גם הרמב"ם בפירוש המשנה שם מביא את הירושלמי, ואף בהלכותיו הביא את הפסוק שעליו הסתמך הירושלמי, ומכאן שאכן זהו מקורו של הרמב"ם, וכן כתב המהרש"ם בהסכמתו לספר ליקוטי הלכות⁷.

אולם הדברים קשים, שכן בפשטות כוונת הירושלמי אינה לומר שפסח שנשחט לשם חולין פסול, אלא לומר שפסח שנשחט שלא לשמו, אלא לשם זבח אחר – פסול. כך מצינו בבבלי, שגם בו (זבחים ז, ב) דרשו מפסוק זה שפסח ששחטו שלא לשמו פסול⁸, ובכל זאת סובר הבבלי (זבחים ב, ב) שפסח ששחטו בשתיקה – כשר (החפץ חיים, בהערותו להסכמת המהרש"ם). עוד קשה, שהירושלמי שואל בהמשך: "חטאת מניין?" ודורש מ"ושחט אותה לחטאת" שגם חטאת אינה נשחטת אלא לשמה; ולפי הרמב"ם והמאירי, שכוונת הירושלמי לומר שפסח פסול אם נשחט לשם חולין, אם כן הוא הדין בחטאת.

כיוון אחר בהסברת דברי הרמב"ם כתב בספר חיבת הקודש (ב, א במשנה): יסוד העניין הוא הסברה "דלאו מינה – לא מחריב בה", ולעניין זה החולין אינו מינה של החטאת כלל, אבל הוא מינו של הפסח. כך מצינו בגמ' בפסחים (צ, א) שפסח נקרא ממון בעלים, לעניין שמותר לקנות מדמי פסח מצה ומרור ועצים לצלות בהם את הפסח. כיוצא בזה כתבו האור שמח (הל' פסולי המוקדשין טו, יא) והחמדת דניאל

כותב: "עולה ששחטה לשם חולין כשרה", ומהמשך דבריו משמע שמכל מקום לא עלתה לבעלים לשם חובה, כפי שנתבאר לעיל⁴. בליקוטי הלכות (זבח תורה ה, א בדפי הספר) הביא ראייה לכך מסוגייתנו, שכן הגמ' מדייקת מדברי ר' יוסי "אף מי שלא היה בליבו לשם אחד מכל אלו – כשר", שאם שחט לשם חולין – כשר ואינו מרצה, והרי ר' יוסי מדבר על כלל הקדשים. כדעה זו נקט בפשטות גם הקרן אורה בפתיחתו למסכת זבחים (ד"ה ופסח וחטאת)⁵.

לפי הבנה זו, מה ששינוי דין זה דווקא בחטאת, הוא משום שבה יש יותר חידוש, שאף על פי שאם נשחטה לשם זבח אחר הרי היא פסולה לגמרי – כשנשחטה לשם חולין היא כשרה.

בדברי הרמב"ם דייקו האחרונים דיוקים שונים בעניין זה. לשון הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין טו, ד-ה הנ"ל): "חטאת ששחטה לשם זבח אחר... אבל אם שחטה לשם חולין – הרי זו כשרה, ולא עלתה לבעלים" (וכן בפירוש המשנה זבחים פ"א מ"א). בעל זבחי אפרים (ג, א ד"ה קדשים דל) דייק מדבריו שהדברים אמורים בחטאת דווקא, אבל בשאר קדשים כשר ומרצה. והסביר טעם הדבר, שהדרשה בסוגייתנו "קדשים מחללים קדשים, ואין חולין מחללין קדשים" נאמרה רק בחטאת ופסח, שאר הקדשים מחללים אותם (שם שחטם שלא לשמם – פסולים לגמרי), אבל לא בשאר הקרבנות, שגם קדשים אחרים אינם מחללים אותם. ממילא נשאר הכלל הפשוט שכל שאינו מינו – אינו מחריב בו (בהנחה שכלל זה נשאר גם למסקנה, ראה לעיל), ומחשבה זו לא מעלה ולא מורידה.

אולם בספר טהרת הקודש (ב, ב; אך ראה גם דבריו ב, א) דייק להיפך מדברי הרמב"ם בהל' מעשה הקרבנות (ד, י), שכתב בעניין עבודה בסתם: "ואם שחט ועבד שאר עבודות סתם ולא חשב כלל בעולה ובשלמים הרי הן כשרים ועלו לבעלים". ההוספה 'בעולה ובשלמים' קשה (וכבר תמה עליה הכסף משנה), ולדעת טהרת הקודש בא הרמב"ם לאפוקי ממחשבה לשם חולין, שבה הזבח עולה ואינו מרצה (וכפי שדייקה הגמרא בסוגייתנו)⁶.

בקרבן פסח

לכאורה, כשם שדין החטאת והפסח שווה לעניין עבודה שלא לשמה, שהם פסולים, כך יהיו שווים בדין זה, ופסח לשם חולין כשר. אולם הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין טו, יא) פוסק: "הפסח ששחטו במחשבת שינוי השם, בין

וסוגיית הגמרא שם ודאי אינה סוברת כן, עיין שם. ועוד, ששם מדובר על פסח בשאר ימות השנה, שאם שחטו סתם הוא פסול כי סתמו הוא פסח, ואינו נעקר להיות שלמים ללא עקירה מפורשת, ודינו כנשחט בפירוש לשם פסח שלא בזמנו, ופסול (ראה קרבן העדה שם). עוד הקשה החפץ חיים (בהערותו להסכמת המהרש"ם שם), שאם סבר הרמב"ם להלכה כרבי אבא מרי, היה צריך לפסוק בפירוש, שפסח שנשחט סתם – פסול.

8. אמנם שם דרשו פסוק זה לעניין שינוי בעלים, אך זאת משום שדין שינוי קודש כבר נלמד מפסוק אחר, ו"אם אינו עניין לשינוי קודש – תנהו עניין לשינוי בעלים".

4. מלשונו "וכדגרסינן בזבחים" משמע שגרס כך בגמ', אבל הגירסה לפנינו בשני מקומות (כאן ולעיל ג, א) היא "חטאת".

5. אמנם בדף ז, א צידד שדין זה הוא רק בחטאת.

6. לפירושים אחרים למילים אלו עיין מערכה ג.

7. עוד מעיר המהרש"ם, שביירושלמי שם בסוף ההלכה מובאת דעה שפסח ששחטו בשתיקה, כלומר ללא מחשבה – פסול, ואם כן יש לומר שגם פסח ששחטו סתם פסול, והרמב"ם פסק כירושלמי. אך הסבר זה קשה, שכן דעה זו בירושלמי לא נאמרה קבועה שכן הוא הדין, אלא רבי אבא מרי מעלה אפשרות כזו, בדרך משא ומתן,

שהוא הדין לכל העבודות, שכן בהמשך הסוגיה שם שואל הירושלמי: "שאר כל מעשיו מניין? ועשית פסח, שיהיו כל מעשיו לשם פסח".

סיכום

נאמר בסוגייתנו שחטאת ששחטה לשם חולין – כשרה, אך לא עלתה לבעלים לשם חובה. כך כתבו גם רש"י והרמב"ם, וכך משמע מהרשב"א. אולם הרמב"ן כתב שחטאת ששחטה לשם חולין עולה לבעלים לשם חובה, ותמהו עליו האחרונים, ויש שהגיהו בדבריו (רעק"א). יש שביארו שהרמב"ן אינו סובר להלכה כסוגייתנו, אלא כרבא (לעיל ג,א), שחטאת ששחטה לשם חולין היא כחטאת ששחטה סתם, ולדעתו עולה לבעליה (חיבת הקודש, ועוד).

מכמה ראשונים עולה שאין לחלק בין חטאת לשאר קדשים בדין זה, וגם בשאר קדשים ששחטם לשם חולין – הזבח לא עלה לבעלים לשם חובה (רש"י, רשב"א, וכן הוכיח בליקוטי הלכות מסוגייתנו). דעת הרמב"ם בעניין זה שנויה במחלוקת: יש אומרים שבשאר קדשים הזבח עולה לשם חובה (זבחי אפרים) ויש אומרים שדינם כחטאת (טהרת הקודש).

הרמב"ם פוסק שפסח שנשחט לשם חולין פסול לגמרי, וכן דעת המאירי. המאירי הביא לכך מקור מן הירושלמי, לפיו פסח חמור מן החטאת וצריך מחשבה לשם פסח בלבד, אולם יש הסוברים שהירושלמי אינו עוסק כלל בפסח שנשחט לשם חולין (ליקוטי הלכות). יש שכתבו טעמים אחרים: פסח וחולין דומים זה לזה יותר מחטאת וחולין, ולכן שחיטת פסח לשם חולין – פוסלת (חיבת הקודש, אור שמח). פסח לשם חולין הוא כפסח שנשחט שלא לאוכליו ושלא למנויו (קין אורה, ליקוטי הלכות).

בשאר העבודות מלבד השחיטה, כתבו אחרונים שמחשבה לשם חולין אינה גורעת כלל, כי עבודות אלו אינן קיימות בחולין (אור שמח, משאת משה). מן המאירי משתמע שגם בשאר העבודות הדין דומה לשחיטה.

(ב,א; בשם "גדול אחד מחכמי ירושלים"), שפסח וחולין נחשבים כמין אחד, משום שפסח בא בעיקרו לאכילה, כמו חולין, בניגוד לשאר הקרבנות. הקושי בהסבר זה הוא, שהרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין טו,ה הנ"ל) מנמק את דינו של רב בדרשת ר' אלעזר, ולא בסברה "לא מחריב בה".

יש שהסבירו את ההבחנה בין חטאת לפסח מכיוון שונה לגמרי: בפסח יש דין מיוחד לשוחטו לשם אוכליו (היינו, מי שיכול לאוכלו) ומנויו (מי שנמנה על חבורת מקריבי הפסח), ואם נשחט שלא לאוכליו ומנויו – פסול (משנה פסחים סא,א). לדעת הרמב"ם, פסח שנשחט לשם חולין הרי הוא כפסח שנשחט שלא לאוכליו ומנויו, משום שבחולין אין מושג של "אוכליו ומנויו" (קין אורה בסוף הקדמתו למסכת; זבח תודה ג,א; חמדת דניאל ב,א).

הדין בשאר העבודות מלבד השחיטה

רב התייחס בדבריו רק לשחיטה שנעשתה לשם חולין, ויש להסתפק מה דין כוונה לשם חולין בשאר העבודות המעכבות (קבלה, הולכה וזריקה). בספר משאת משה (סימן ב) סובר שדווקא בשחיטה, שהיא פעולה הקיימת בחולין כדי להתיר את הבהמה באכילה, המחשבה לשם חולין משפיעה וגורמת שהקרבן לא יעלה לשם חובה, אבל בשאר העבודות, שכלל לא שייכות בחולין, המחשבה לשם חולין אינה גורעת כלל. כך גם נראה מדברי האור שמח (הל' פסולי המוקדשין טו,יא), וגם בערוך השולחן (קנב) כתב סברה זו לגבי מנחות, שלא שייכת בהן מחשבת לשם חולין, כיון שאין בהן שחיטה. לעומת זאת בספר ראש המזבח (כאן) דייק מלשון הרמב"ן (במלחמות בראש השנה שם) שגם בשאר העבודות מחשבה זו גורעת, שכתב: "קדשים לשם חולין כשרין, ועולין לבעלים לשם חובה... הוא הדין לזורק" (ואינו מוכרח, שהרי הרמב"ן סובר שמחשבה זו לא גורעת כלל, ועל כך הוא אומר שהוא הדין לזורק).

על פי המאירי, שלמד שמחשבה לשם חולין פוסלת בפסח מן הירושלמי בפסחים (פ"ה ה"ב) הנ"ל, יש להוכיח

מערכה קי. מתעסק בקדשים (מו,ב-מז,א)

(כגון בתקיעת שופר: "המתעסק לא יצא", ראש השנה לב,ב, ועיין קין אורה בהקדמתו לזבחים), ואם היתה זו עבירה – אינו נחשב אפילו כשוגג, ופטור מקרבן חטאת ("אשר חטא בה – פרט למתעסק", כריתות יט,א). הסוגיה דנה בעושה את עבודות הקרבן כמתעסק, האם יצא ידי חובתו וקרבנו כשר או לא. זאת, בהשוואה לדין המקביל בשחיטת חולין.

"מתעסק" פירושו – העושה פעולה שאיננו מודע לה, כגון שידיו ביצעו פעולה שלא נתכוון לה, או שאמנם נתכוון לעשות משהו אבל לא הכיר את המציאות שלפניו ולא הבין את פשר מעשהו¹. בדרך כלל, פעולה שנעשתה בטעות מעין זו איננה מיוחסת ונחשבת לאדם העושה אותה כלל: אם היתה זו מצוה – לא יצא ידי חובתו

הגבתו חתך ירק מבלי משים, או המתכוון להגביה ירק שסבר שהוא תלוש והתברר שהוא מחובר (שבת עב,ב ברש"י ותוס' ד"ה נתכון).

9. לעומת זאת על פי ההסבר האחרון לדעת הרמב"ם, שהדבר תלוי בדין השוחט שלא לאוכליו, הרי פסול זה קיים רק בשחיטה.

1. בהלכות שבת נדונו שני הסוגים הללו: המתכוון להגביה סכין מהקרעק ואגב